

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

DIŞ KIRASI

Eskiden Osmanlı zamanında maddi durumu iyi olan aileler çoğunlukla Ramazan ayında verdikleri iftar yemeği davetlerinde evlerine gelen zengin fakir herkese evden ayrılırken hediyeler verirlerdi. Verilen hediyeler ise, kese içinde para ya da değerli eşyalar idi. İşte bu hediyein adı dış kirasıdır.

Bu durum ev sahibinin cömertliğini gösterirdi. Dış kirası denilmesinin sebebi ise konukların ev sahibine sevap kazandırmak için zahmet buyurmuş olması ve ağzını iftar sahibinin damak zevkine kiralamış olmasıdır. Konuklar, ayrılırken ev sahiplerine teşekkür eder "Allah kesenize bereket versin" diye dualar ederlerdi.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

ZİMEM DEFTERLERİ

Eski Ramazanlarda hali vakti yerinde olan kişiler, tek başlarına hiç tanımadıkları, bilmedikleri mahalleleri dolaşmaya çıkarlarmış. Oralardaki bakkal, manav veya başka esnafa uğrar, dükkanın ıssız bir anını kollar ve dükkan sahibiyle baş başa kalınca sorarlarmış: "Zimem defteri var mı?" diye. Zimem defteri, borçlunun ismini ve ne kadar borcu olduğunu gösteren, günümüzde kullanıldığı şekliyle veresiye defteri gibidir.

Zimem defterinin olduğunu öğrenen kişi, kimin ne kadar borcunu ödediğini bilmeden, öğrenme gereği de duymadan, "Baştan, ortadan ve sondan şu kadar miktar sayfanın borcunu hesapla." dermiş. Hesabı ödedikten sonra da "Haydi, Allah kabul etsin" deyip dükkandan çıkarmış. Borç ödeyen kişi, kimin borcunu ödediğini; borcu ödenen kişi de hayır sahibinin kim olduğunu bilmezmiş. Bilme gereği de duymazmış.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

CERRE ÇIKMAK

Eskiden Osmanlılarda softa denilen medrese talebeleri üç aylarda, husûsiyle Ramazan ayında halkı bilgilendirmek maksadıyla köy ve kasabalara gider, vaazlar verip sohbet ederlerdi. Halkın gönüllü yardımlarından oluşan ve "cerr" adı verilen yardımları kabul ederek de eğitim-öğretim masraflarını çıkarmış oluyorlardı. Böylece hem köy ya da kasabadaki imamlara 3 ay da olsa istirahat etme fırsatı, hem de 9 ay boyunca medreselerde kendini yetiştiren

softaların ve mollaların, halkı irşâd ederek pratik yapma ve tecrübe kazanma fırsatları doğmuş olurdu. Köy ve kasaba halkı da değişik bir simâdan değişik bilgiler öğrenir, sâir zamanlarda kendi hocalarından öğrendiği bilgilere yenilerini ilâve etmiş olurlardı. İşte bu uygulamaya Osmanlılarda "cerre çıkmak" adı verilirdi. Kelime mânâsı îtibâriyle "kendine çekmek ve celbetmek" anlamlarına gelen "cerr" üç ayların güzel ve değişmez adetlerindendi.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ TEMBİHNÂMELER

Genellikle sadrazamlar, zaman zaman da bizzat padişahlar, ramazandan önce, Şaban ayında "Ramazan Tembihnamesi" adı altında halka yönelik bir dizi "tembih" yayınlarıydı. Tembihnamelerde, ramazan boyunca ramazanın ruhuna uygun yaşanması, halkın dini emirlere daha sıkı sarılıp, ibadetle meşgul olması, temizliğe çok dikkat edilmesi, herkesin edep içinde hareket etmesi ve fiyatların suni olarak arttırılmaması istenirdi.

İmamlar ve vaizlerce camilerde, bekçiler ve tellallarca mahallelerde, işletmeciler tarafından da hanlarda halka duyurulurdu. Sultan II. Mahmud döneminden itibaren Tembihnameler, Osmanlı Devleti'nin resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi'de ilân edilmeye ve ayrıca broşür olarak bastırılıp, halka dağıtılmaya başlandı. İçinde Ramazanla ilgili düzenlemelerin yanı sıra şehir hayatıyla ilgili düzenlemeler de yer alırdı.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ NARH DEFTERLERİ

Ramazan ayında kimse aç kalmasin, karnını doyurmakta zorlanmasin diye ekmek ve temel ihtiyaç fiyatları devlet tarafından sabitleniyor ve belgelerle kayıtlara geçiliyordu. Bu kayıtların tamamı Narh Defteri'nde toplanıyordu. Ramazandan bir iki gün önce veya ilk günü fiyatlar açıklanır ve hemen bütün yiyecek maddelerinin satışı buna göre gerçekleştirilirdi.

Tüm bakkallara ve esnaflara iletilen bu defterler sayesinde Ramazan boyunca fakir ailelerin de düşük fiyatlarla alışveriş yapabilmesi sağlanıyordu. Osmanlı'da ramazan ayında yiyecek ve eşya fiyatlarını devlet kontrol ediyordu. Özellikle gıda maddelerinin ramazan ayı boyunca daha ucuza satılması sağlanıyor, tekelleşmenin önü kesiliyor, karaborsa satışlar önlenmiş oluyordu.

bi'dünya haber

dkabafis

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

İFTAR SOFRALARI

Osmanlı'da Ramazan'da halk, eşine-dostuna iftar vermeyi büyük bir ibadet kabul eder, misafir ağırlamak için çırpınılırdı. Ramazan boyunca iftar vakitlerinde kapılar açık tutulurdu. Böylece yolda kalan ve ihtiyacı olan herkes istediği eve girer iftar sofrasına dâhil olurdu. Bunun için tanıdık olmaya gerek yoktu ve iftar için gelenin kim olduğu da asla sorulmazdı. Ramazan sofraları da iki aşamalı kurulurdu:

Birinci aşama 'İftariye' denilen ilk fasıl, ikincisi de yemeklerin yendiği ikinci fasıldır. Küçük tabaklarda ve sahanlarda reçeller, peynirler, zeytinler ve benzeri yiyeceklerden teker teker alınır. İftar sofrası bittikten sonra bir anda kaldırılır. O sıra akşam namazının okunma sırasındır. İsteyenler ezanla gelen sese uyarak akşam namazını kılar. Sonra, yeniden hazırlanmış olan sofranın başına oturulurdu.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

HOCA GEZEĞİ

Osmanlı'dan miras kalan "Hoca gezeği" geleneği günümüzde sadece Batı Trakya'ya özgü olarak devam ediyor. Batı Trakya'nın bütün Türk köylerinde uygulanan "Hoca gezeği" geleneği ile köy halkı sırasıyla kendilerine bir ay süreyle teravih namazı kıldırarak köy imamı veya köye gelecek olan dini temsilcilere evlerinde hazırladıkları iftar yemeklerini sunuyorlar. Ramazan boyunca

köyün imamı ve müezzinine verilen iftar ve sahur yemeği olan "gezek", köy evlerinde sırayla hazırlanarak iftar ve sahur saatlerinde cami ya da mescide yollanıyor. Hanımlar siniyi etlisiyle sütlüsüyle donatıyor. Delikanlılar da alıp hocanın evine ulaştırıyorlar. Ayda bir sıra geldiği için de kimseye yük olmuyor. Tek mahsurlu tarafı hoca efendinin kilo alacak olmasıdır o kadar.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

HIRKA-İ SAADET MERASİMİ

Padişah, ramazanın 15. gecesı Topkapı Sarayı'ndaki Hırka-i Saâdet dairesine gelir. Tülbent ağası, altmış kadar tülbent, sünger ve gülsuyu dolu gümüş kapları buraya getirir. Padişah, sandukanın bulunduğu gümüş şebekeyi bizzat silerek temizler. Her yer pırıl pırıl temizlenerek ödağacı yakılmak suretiyle ıtırlanır. Padişah, sadece kendinde bulunan altın

anahtarla sandukayı açar, işlemeli atlas bohçadan Hırka-i Saâdet'i çıkarır. Başta padişah olmak üzere, davetliler, sağ omuzlarına koydukları tülbent üzerinden hırkayı öperler. Hem hırka zedelenmez, hem de tülbentler hatıra kalır. Has oda ağaları da yüksek sesle Kur'an-ı kerim okurlar. Merasim bitince, padişah, Hırka-i Saâdet'i tekrar sandukaya yerleştirir.

bi'dünya haber

dkabafis

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

KAHVEHANELER

Osmanlı'da ramazanların vazgeçilmez tutkularından biri de "kahvehaneler" idi. Ramazanda gündüzler oruç ile geçerken geceler ise sohbet zamanı olurdu. Kahvehaneler, teravihten sonra başlayıp bazen sahura kadar devam eden sohbet ve dinlenme yeri idi. Gerek Anadolu'da gerek İstanbul'da halk, teravih namazını kıldıktan sonra kahvehanelerde toplanır;

sohbet eder, çay-kahve içer ve sahuru beklerdi. O zamanki kahvehaneler şimdiki gibi değildi. Eski ismiyle kıraathaneler, şimdiki ismiyle kahvehaneler entelektüel çevrenin toplandığı yerlerdi; kitaplar okunur, sohbetler edilirdi. Gençler ayrı kahvehaneye giderdi. İlim adamları, devlet adamları, esnaf, yaşlılar bunların hepsinin kahvehaneleri ayrıydı.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ HUZUR DERSLERİ

Toplam 8 ders olan huzur dersleri Ramazan ayının ilk günü başlar ve 8 gün boyunca Padişah'ın huzurunda, dönemin alimleri tarafından verilir. Diğer adı Huzur-ı Hümayun Dersleri olan huzur dersleri tamamen Tefsir'den oluşur. Kaynak olarak ise resmi tefsir olan kadı Beyzavi'nin tefsiri kullanılır. Dersler Saray odalarından birinde öğle vaktinden ikindi vaktine kadar devam eder, padişah kesinlikle derse müdahale etmezdi.

Konulara göre sorular sorulur, sorulara alimler rütbelerine göre cevap verirdi. Dersin sonunda eşit bir şekilde alimlere bahşiş verilir, dinleyicilere de bir miktar atıye dağıtılırdı. Osmanlı'da Huzur derslerinin olma sebebi ise Padişah ve çevresinin Ramazan ayını en iyi şekilde ihya etmesinden başka bir şey değildir. 1772 yılında III. Mustafa fermanı ile resmileşen Huzur dersleri 1924 Ramazanında son bulmuştur.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ TEKNE ORUÇLARI

Ramazan ayı, çocuklarına irade kazandırmak isteyen anne babalar için önemli bir imkân. Zira bu ayda, anne babası oruç tutan neredeyse bütün çocuklar, oruç tutmaya özenirler. Çocukların bu özentilerini bir kazanıma dönüştürmek için, çocukların dayanabildiği kadar oruç tutmalarına izin vermek gerektiği de bilinir. Özellikle uzun yaz günlerine denk gelen Ramazan aylarında

çocuklar “tekne orucu” ile bu imkânı elde ederler. Peki, nedir bu tekne orucu, diyenler için küçük bir açıklama yapmak gerekir: Tekne orucu, bir Anadolu geleneğidir. Bütün gün oruç tutamayan çocukların, günün sadece bir bölümünü oruçlu geçirmesine tekne orucu denir. Tekne orucunda çocuklar sahurdan kaba kuşluğa kadar veya öğleye kadar oruç tutarlar.

bi'dünya haber

dkabafis

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ HİLALİN GÖZLENMESİ

Eskiden Ramazan'a hilâlin görünmesiyle başlanırdı. Şaban'ın son günü, o beldenin Kadısı birkaç kişiyi hilâli gözetlemek için görevlendirir, onlar da yüksek bir yere çıkarak gözlerini gökyüzüne diker, "yeni ay"ı beklerlerdi. Hilâl görüldüğü zaman da "Hilâl görüdüüü" diye bağırarak, Ramazan ayının başladığını haber verirlerdi. Havanın kapalı ve gözetlemenin mümkün olmadığı

zamanlarda ise, Şaban ayı 30 gün hesap edilerek son günü hilâlin çıktığı kabul edilir, ertesi gün de Ramazan'a başlanırdı. Bu takibi sağlayan devlet görevlileri veya halktan kişiler iki kişinin şahitliğiyle birlikte durumu bildirirdi. Bu haberi kanıtlamış kişilere ise ödüller verilirdi. Bu da bir eğlenceye dönüştürülür ve o gece kadı tarafından heyetkilerle ziyafet verilirdi.

bi'dünya haber

dkabafis

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ YEVM-İ ŞEK BEYİTLERİ

Yevm-i şek; Havanın bulutlu olup, Ramazan ayı hilâlinin görülmemesi sebebiyle Şâbân ayının otuzuncu günü mü, yoksa Ramazân-ı şerîfin ilk günü mü olduğu bilinmeyen, Şâbân'ın yirmi dokuzundan sonra gelen gün için kullanılır. Böyle şüpheli Ramazan başlangıçlarına "yevm-i şek" yani "şüpheli gün" denilirdi. Ramazanın böyle âniden çıkagelmesinden pek memnun olmayan ehli

*keyf insanlar da, "Belki bugün de Ramazan değildir" diyerek ilk gün oruç tutmak istemezlerdi. Böyle Ramazan kaçınları, şairler tarafından ince esprilerle hicvedilirlerdi. Onlar için "yevm-i şek" beyitleri söylerlerdi.
"Yevm-i şekdir der iken 'umde-i zühhâd-ı cihân
Toğup isbât-ı kadem kıldı hilâl-i ramazân"
-Enderunlu Vâsıf-*

bi'dünya haber

dkabafis

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

RAMAZANİYE

Ramazaniye bir kaside türüdür. Kasideler, genellikle birini övmek ve yermek amacıyla yazılan şiirlere denir. Genellikle din ve devlet adamlarını övmek amacıyla yazılan divan edebiyatı şiirlerdir. Çok katı bir kalıpla yazılan kasideler, 6 bölümden oluşur. Türk edebiyatında 13. yüzyılda kullanılmaya başlanır. Nazım birimi beyittir. Beyit sayısı 33-99 arasında değişir.

Ramazaniyeler daha çok devlet büyüklerine ramazan ayının gelişini tebrik amacıyla sunulmuşlar. Ramazaniyelerde çoğunlukla camilerin dolup taşması, içki müptelâlarının ve tiryakilerin tövbe edip oruca başlaması, iftar sofraları, teravih, sohbetler, camilerin mahyalarla donatılması ve ramazan eğlenceleri gibi konular işlenmiştir.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ ORUÇ SATIN ALMA

Osmanlı'da çocuklara orucun hikmetleri anlatılırdı. Ramazan geldiğinde bir aile defteri tutulur, ev halkı bu deftere Ramazan'la ilgili düşüncelerini yazar, evdeki çocukların da ilk oruçlarını yazması istenirdi. Çocuklar yarım günlük oruç tutar, iftar yemekleri ise ilgilerini çekecek şekilde hazırlanırdı. Çocuklar sahura kalkıp öğleye kadar oruç tutar, öğleyin de iftar yapılırdı bu

sırada küçük bir iplik kesilirdi. Ramazan ayının sonuna doğru ipler çoğalınca evin büyükannesi ya da dedesi İhlâslarla nefes ederek o ipleri birbirine bağlardı. Sonra o ipleri süslü bir sandığa bağlayıp bu sandığı açık artırmayla çocukların akrabalarına sunarlardı. Sandık satılır, çocuklarda bu satıştan hem oruç tutmanın hazzını hem de cep harçlığı kazanmış olurlardı.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

SÛRE SOFRALARI

Osmanlı'da özellikle Ramazan sofralarına münhasır hoş bir adet vardı ki bu adet bazı yerlerde çok az da olsa hâlâ uygulanmaktadır. İftar verecek olan kişi, akraba, komşu, tanıdık pek çok kişiyi konağına davet ederdi. Davetlilere sunulmak üzere şimşir ağacından yapılmış kaşıklara Kur'andaki sûre isimlerini yazar, iftara gelen

misafirlere salonun kapısında sunardı. Herkes aldığı kaşıқта hangi sûre ismi yazıyorsa o ismin yazılı olduğu sofraya otururdu. Böylece zengin-fakir, paşa-çoban yan yana oturur, aynı sofrayı paylaşır, sohbet eder, hemhal olur, yemek yedi. Yemekten sonra şimşir kaşıklar üzerinde sûre isimleri yazılı olduğu için yakılır ve külleri gül bahçesine dökülürdü.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

ORUCA DİREK VURMA

Konya'da oruç tutan çocuklara dayanamadıkları için yaptırılan "oruca direk vurma" günümüzde tamamen unutulmaya yüz tutarken, esnafın dükkan komşusunu iftar yemeğine çağırması geleneği de giderek azalıyor. Teravih namazları bazı camilerde genellikle hatim ile kılınırdı ve çok uzun sürerdi. Ayrıca bir kısım cemaat,

namazını her akşam başka bir camide kılardı. Çocukların akşama kadar oruç tutmaları, yaşları dolayısıyla uygun olmadığı için öğle saatlerinde bir yemek verilirdi. Buna 'oruca direk vurma' denilirdi ve çocuğun gönlü de alınmış olunurdu. Şimdilerde neredeyse hiçbir çocuk hatta genç 'oruca direk vurmanın ne demek olduğunu bilmiyor.'

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

BAKLAVA ALAYI

Osmanlı Devleti döneminde hükümdarların iftar geleneğine önem vermesi hakimiyetin sembolü niteliğindedir. En yetenekli baklava ustalarının imal ettiği baklavalara Ramazan ayının olmazsa olmaz geleneklerinden biriydi. Ramazan ayının ortasında padişahlar tarafından verilen bu gelenek askerlere bir iltifat niteliğindedir. Her on askere bir sini baklava tepsisi düşecek şekilde hazırlıklar yapılırdı.

Silahtar Ağa'nın ilk siniyi padişah adına almasıyla başlayan bu tören nizami bir şekilde her bir siniyi ikişerli şekilde bölünmüş askerlerin yüklenmesiyle saray kapılarından çıkılır, kışlalara doğru yürüyüş başlardı. İstanbul halkı'nda saraydan çıkan "Baklava Alayı"na büyük bir sevgi gösterirdi. Halk içinde bir gelenek haline gelen "Baklava Alayı" Ramazan ayının önemli motiflerinden biriydi.

bi'dünya haber

dkabafis

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

RAMAZAN HAZIRLIKLARI

Osmanlı'da Ramazan ayı için Şaban ayının 15'inde Surre-i Humayun Alayı mukaddes topraklara uğulanırdı. Bu alay İstanbul'dan Mekke ve Medine'ye hediye ve yardım taşırdı. Hazırlıklar için İstanbul sokakları Ramazan kandilleriyle aydınlatılır camilerde şerbet ve lokum dağıtılırdı. Osmanlı'da halka açık bir sergi açılması da adettendi. Ramazan yaklaştığında bizzat padişahın emriyle

Hereke fabrikası başta olmak üzere ülkenin farklı yerlerinden getirilen mallar Bayezid camisinin avlusunda düzenlenen sergiye konulurdu. Bu sergilerden toplanan gelir yardım kurumlarına bağışlanırdı. Osmanlı'da Ramazanın ilk cuma namazı Ayasofya, ikinci cuma namazı Eyüp Sultan, üçüncüsü Fatih ve dördüncüsü ise Süleymaniye'de kılınırdı.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

RAMAZAN ETKİNLİKLERİ

Osmanlı da Ramazan ayında camiler sabaha kadar açık olurdu insanlar burada itikafa çekilebilirlerdi. Osmanlı dönemi seyyahlarının ilettiğine göre camiler dolar taşardı. Ramazan Ayına has ibadetlerden bir diğeri de camilerde, büyük konaklarda ve bazı evlerde mukabele okunmasıdır. Ay boyunca güzel sesli hafızların okuduğu Kuran-ı Kerim Ramazan Ayı sonuna

gelindiğinde hatmedilmiş olurdu. Ayrıca dînî musikimizin formlarından olan Münâcâtlar okunurdu. Ramazan aylarında teravih namazından sonra müezzinler tarafından minarede, çoğunlukla Arapça yazılmış, Allah'tan niyaz ifade eden manzum münâcâtlar okunur, dua kapılarından toplu dualarla istifade edilmeye çalışılırdı.

UNUTULMUŞ RAMAZAN ADETLERİ

SOĞANLI YUMURTA

Osmanlı adetlerinden biri de sultanlara çeşitli aşçılar hazırladığı soğanlı yumurtaların ikram edilmesiydi. Her bir soğanlı yumurtayı tek tek tadan sultanlar, aşçıların ustalıklarını lezzet testine tabi tutardı. En beğenilen soğanlı yumurtanın aşçısı, Ramazan ayı boyunca

sultanın yemeklerini pişirmeye hak kazandırılarak ödüllendirilirdi. İslam dininin değil ama bir Osmanlı Saray geleneği olan soğanlı yumurta, günümüzde iftar sofralarının olmasa bile, kahvaltılarının olmazsa olmazları arasında yer almaktadır.

